

Asia: VN/8051/2019

Valtioneuvoston periaatepäättös suomalaisesta demokratiapolitiikasta 2020-luvulla (luonnos)

Lausunnonantajan lausunto

Lausuntonne ja yleiset kommenttinne demokratiapolitiikan tilasta, suunnasta ja seurannasta

Puolueiden kansainvälinen demokratiayhteistyö – Demo Finland kiittää mahdollisuudesta lausua demokratiaperiaatepäättöksestä ja pitää erittäin tervetulleena pitkäjänteistä ja kokonaisvaltaista periaatepäättöstä suomalaisesta demokratiapolitiikasta 2020-luvulla. Periaatepäättöksestä on ansiokkaasti tuotu esille Suomen demokratian lisäksi myös kansainvälistä demokratiatilannetta. Periaatepäättökseen linjaukset ovat oikeansuuntaisia.

Linjaus 1: Vaalijärjestelmä on toimiva, turvallinen ja luotettava. Jokaisella on yhdenvertaiset mahdollisuudet ja riittävät valmiudet käyttää osallistumisoikeuksiaan

Toimenpide-ehdotusten teemat edustuksellisen demokratian toimivuuden parantamiseksi

- ***Vaalijärjestelmän uudistaminen***
- ***Vaalien turvallisuuden vahvistaminen***
- ***Äänestysmahdollisuuksien joustavoittaminen ja sähköisen äänioikeusrekisterin laajamittainen käyttöönotto***
- ***Äänestysaktiivisuuden ja monipuolisen ehdokasasettelun edistäminen***

Puolueiden tukeminen monipuoliseen ja monimuotoiseen ehdokasasetteluun sekä viestintään edustamistaan asioista on merkittävä ja hyvä tavoite. Poliitikassa aliedustettujen ryhmien mahdollisuuksia osallistua puolueiden kautta politiikan tekemiseen on edistettävä ja tuettava. Tämä on erityisen tärkeää, koska poliittisilla puolueilla on kriittinen rooli edustuksellisessa demokratiassa sekä politiikkalinjausten tekemisessä että ehdokkaiden asettamisessa vaaleihin.

Linjauksessa on hyvä ottaa huomioon vammaisten ihmisten tarpeet: sekä esteet että mahdollistavat tekijät merkitykselliselle osallistumiselle äänestäjinä, aktiiveina, ehdokkaina ja poliitikkoina. Tässä esimerkiksi puolueiden inklusiivisuus sekä tukeminen ehdokasasettelussa ja viestinnässä on merkittävää.

Linjaus 2: Suomessa on käytössä monipuoliset osallistumismahdollisuudet ja yhä useampi käyttää poliittisia- ja kansalaisoikeuksiaan

Toimenpide-ehdotusten teemat edustuksellisen demokratian toimivuuden parantamiseksi

- *Yhdenvertaisen osallistumisen edistämien ja kytkeminen vahvemmin osaksi päätöksentekoa ja valmistelua.*
- *Osallisuusjärjestelmien kehittäminen sekä arviointi kunnissa ja hyvinvointialueilla.*
- *Aloite-instrumenttien tarkastelu sekä erilaisten osallistumis- ja vaikuttamismenetelmien laajamittainen hyödyntäminen. Digitaalisen osallistumisen ja verkkodemokratiapalvelujen kehittäminen.*
- *Osallistumistoimien arviointi ja mittaaminen sekä yhdenvertaisen osallistumisen kehittäminen.*

Merkityksellisen osallistumisen pitkäjänteinen edistäminen sekä osallisuuden arviointi ovat erinomaisia tavoitteita. On myös hyvä, että esiin on tuotu nuorten sekä haavoittuvassa asemassa olevien osallistuminen.

Verkkodemokratia-alustojen kehittämistä on hyvä jatkaa ja samalla panostaa niiden helppokäyttöisyyteen, saavutettavuuteen sekä vaikuttamismahdollisuuksista viestimiseen.

Linjaus 3: Demokratia-, ihmisoikeus- ja mediakasvatus sekä jatkuva oppiminen tukevat osallistumisoikeuksien toteutumista

Toimenpide-ehdotusten teemat demokratia-, ihmisoikeus- ja mediakasvatuksen tukemiseksi

- *Nuorten koulutuspolkujen eriytymiseen puuttuminen varhaisessa vaiheessa. Osallistumista tukevan tietopohjan ja valmiuksien varmistaminen.*
- *Ajantasaisten koulutus- ja oppimateriaalien saatavuuden parantaminen (demokratia- ja ihmisoikeuskysymyksistä). Valtakunnallisen demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen osaamiskeskuksen perustamisen selvittäminen sekä ajankohtaisten pilottihankkeiden tulosten valtakunnallinen jalkauttaminen.*
- *Opettajien perus- ja täydennyskoulutuksen pitkäjänteinen kehittäminen demokratia- ja ihmisoikeusasioissa.*

- ***Kansalaistaitojen sekä avoimen keskustelun vahvistaminen disinformaation tunnistamiseksi ja torjumiseksi (ml. digitaalinen- ja mediakasvatus).***
- ***Yleisten kirjastojen ja museoiden verkoston roolin vahvistaminen yhteiskunnallisen osallistumisen ja medialukutaidon vahvistamisessa.***
- ***Demokratiaa, ihmisoikeuksia ja medialukutaitoa koskevan osaamisen vahvistaminen ja painoarvon lisääminen kotoutumiskoulutuksessa sekä monikielisessä yhteiskuntaorientaatiossa.***
- ***Riittävien resurssien turvaaminen kansalaisyhteiskunnan toimijoille demokratiaa, ihmisoikeuksia ja medialukutaitoa koskevan koulutuksen tarjoamiseen.***

Demokratia-, ihmisoikeus- ja mediakasvatuksen kehittäminen on hyvä tavoite. Koulutuksessa on hyvä tuoda esiin demokratian, ihmisoikeuksien ja oikeusvaltion yhteys sekä näiden yhteys yhteiskunnan vakauteen ja rauhaan. Demokratiakasvatukseen kuuluu myös poliittisen järjestelmän, poliittisten puolueiden sekä perinteisten vaikuttamiskanavien tuntemusta.

Resurssien turvaaminen eri toimijoille ja järjestöille on tärkeää, sillä monet kansalaisyhteiskunnan toimijat sekä järjestöt toimivat osaltaan demokratian vahvistajina. Demo Finland toimii puolueiden kanssa, ja järjestää monipuoluepohjalta esimerkiksi puolueiden nuorisojärjestöille Demokratia-akatemia -koulutuskokonaisuutta, jossa perehdytään demokratiaan, ihmisoikeuksiin ja oikeusvaltiokysymyksiin.

Luonnoksessa esiin tuotu huomio tyttöjen alhaisesta kokemuksesta kansalaispätevyyteen liittyen on hälyttävää. Sukupuolten tasa-arvo sekä tasapuoliset osallistumismahdollisuudet ovat osa demokratiaa, ja tyttöjen merkityksellinen osallistuminen on tärkeää.

Dialogitaitojen vahvistaminen vahvistaa demokratiaamme. Tähän kuuluu olennaisesti myös monipuoluedialogi.

Linjaus 4: Avoin, läpinäkyvä ja vuorovaikutteinen hallinto vahvistaa luottamusta. Päätöksenteko on tietoperusteista

Toimenpide-ehdotusten teemat, joilla hallinnon avoimuutta ja läpinäkyvyyttä voidaan edistää

- ***Julkisen hallinnon viestinnän kehittäminen yhteiskunnan toimintaan liittyvissä asioissa.***
- ***Julkisuuslain uudistuksen loppuunsaattaminen. Avoimuusrekisterin saattaminen voimaan, seuranta sekä kehittämistarpeiden arviointi.***

- *Lainsäädäntöprosessin avoimuuden ja osallistavuuden parantaminen sekä virkamiesten osaamisen kehittäminen.*

Ei kommentteja.

Linjaus 5: Yhteiskunnallinen keskustelukulttuuri on rakentava, moniarvoinen ja syrjimätön sekä mahdollistaa eri väestöryhmien osallistumisen

Toimenpide-ehdotusten teemat, joilla keskustelukulttuuria voidaan parantaa

- *(Puolueiden välisen) dialogin ja yhteistyön tunnistaminen keskeiseksi elementiksi rakentavassa yhteiskunnallisessa keskustelukulttuurissa.*
- *Hyvien väestösuhteiden edistäminen dialogin keinoin.*
- *Oikeiden osallistumisinstrumenttien valinta osallistumisen eriytymisen vähentämiseksi.*
- *Viranomaistoimien jatkaminen ja osaamisen kehittäminen vihapuheeseen ja häirintään puuttumiseksi.*
- *Vihapuheen ehkäisy sekä tietoisuuden lisääminen vihapuheen ja häirinnän kohtaamisesta sekä sananvapauden rajoista.*

Monipuoluedialogi ja -yhteistyö on keskeistä yhteiskunnallisen keskustelukulttuurin rakentamiseksi ja yhteisten ongelmien ratkaisemiseksi. Yhteiskunnalliseen keskusteluun tulee pystyä osallistumaan ilman pelkoa syrjinnästä, häirinnästä tai väkivallasta. Dialogi voi myös vähentää yhteiskunnallista polarisaatiota. Haitallinen polarisaatio vaikuttaa negatiivisesti poliittiseen kulttuurimme sekä yhteiskuntaamme ja demokratiaamme.

Linjaus 6: Aktiivinen ja elinvoimainen kansalaisyhteiskunta on keskeinen osa toimivaa demokratiaa
Toimenpide-ehdotusten teemat, joilla voidaan tukea kansalaisyhteiskunnan toimintaedellytyksiä ja osallistumista

- *Autonomisen ja elinvoimaisen kansalaisyhteiskunnan merkityksen tunnistaminen sekä kumppanuuteen perustuvan sektorien välisen yhteistyön edistäminen.*
- *Kansalaisyhteiskuntaan liittyvien muutosten ja niiden vaikutusten pitkäjänteinen arviointi ja seuranta.*
- *Kansalaistoiminnan rahoitus- ja varainhankintatietoisuuden ja osaamisen tukeminen sekä varainhankintainnovaatioiden kehittäminen.*
- *Nuorten vapaaehtoistoiminnan tukeminen koulujen ja oppilaitosten avulla.*
- *Kansalaisyhteiskuntatutkimuksen edistäminen ja tutkimustiedon parempi hyödyntäminen. Virkahenkilöiden kansalaisyhteiskuntaosaamisen ja -tietämyksen vahvistaminen.*

- ***Kulttuurilaitosten roolin ja toiminnan vahvistaminen kotouttamisessa ja sosiaalisessa yhteenkuuluvuudessa sekä kulttuurin nostaminen kestävän kaupunkikehityksen keskiöön.***

Kansalaisyhteiskunnan toimintaedellytysten sekä autonomian turvaaminen on ehdottoman tärkeä tavoite.

Linjaus 7: Suomi tukee demokratiakehitystä kansainvälisesti

Toimenpide-ehdotusten teemat, joilla voidaan tukea kansainvälistä demokratiakehitystä

- ***Toimijoiden yhteydenpidon lisääminen kansallisella tasolla ja Suomen kansainvälisen demokratiatyön kehittäminen kokonaisuutena. Suomalaisen demokratia-, ihmisoikeus- ja oikeusvaltioalan asiantuntemuksen hyödyntäminen kansainvälisessä yhteistyössä.***
- ***Politiikassa aliedustettujen ryhmien poliittisen osallistumisen vahvistaminen tukemalla kansainvälisesti puolueita ja parlamentteja. Erilaisten tapojen kehittäminen tukemaan eri toimijoiden osallistumisoikeuksien toteutumista sekä mediavapautta.***
- ***Valtioneuvoston tutkimustoiminnan kehittäminen sekä seuranta kansainvälisen demokratiatyön vaikuttavuudesta ja kehittämistarpeista.***
- ***Suomen aktiivinen toiminta Euroopan Unionin Team Europe Democracy–aloitteessa ja hallitusten välisissä demokratiajärjestöissä. Suomen tuki Kansainväliselle demokratia- ja vaaliapuinstituutille (International Institute for Democracy and Electoral Assistance, International IDEA).***

Suomen tulee jatkaa pitkäjänteisesti demokratian tukemista kansainvälisesti. Kansainvälisten jännitteiden ja itsevaltaisten johtajien vallan kasvu voivat tuoda haasteita tähän työhön, mutta tämän ei pitäisi estää Suomen toimimista johdonmukaisesti demokratian eteen, vaan tuo esiin, kuinka työ on entistä merkityksellisempää ja tarpeellisempaa. Demokratiaa ei tule ottaa itsestäänselvyytenä, ja moni havahtuu vaatimaan demokratiaa, kun se on vakavasti uhattuna tai häviää. Demokratioissa kansalaisten elämänlaatu on tutkitusti parempaa kuin ei-demokraattisissa valtioissa, ja demokraattisilla valtioilla on paremmat valmiudet kestää kriisejä, kuten taloudellista taantumaa tai pandemiaa. Demokratialla on vahva yhteys rauhaan. Kansainvälisen demokratia- ja oikeusvaltiokehityksen tukemisen jatkuva ja vakaa nousujohteinen rahoitus on tärkeää. On hienoa, miten tarve on tunnistettu myös periaatepäätöksessä. Demokratiatyön vaikuttavuuden ja kehittämistarpeiden kartoittaminen on myös erinomainen toimenpide.

Demokratiatuen kohdistaminen monipuoluepohjalta puolueille ja parlamenteille on erityisen tärkeää.

Poliittiset puolueet ovat avainasemassa edustuksellisessa demokratiassa. Demokratia ei voi toteutua ilman puolueiden välistä dialogia ja puolueiden sekä parlamenttien vastuuvollisuutta, osaamista ja sitoutumista inklusiivisen demokratian periaatteisiin. Demokratiatuki puolueille monipuoluepohjalta tarkoittaa puolueiden demokraattisuuden, ohjelmallisuuden ja inklusiivisuuden

kehittämistä, puoluetöimijöiden osaamisen kehittämistä ja aliedustettujen ryhmien, kuten naisten, nuorten ja vammaisten henkilöiden poliittisen osallistumisen tukemista.

Suomen vahvuudet ja opit demokratian saralla kiinnostavat maailmalla , kuten esimerkiksi oppositio- ja hallituspuolueiden välinen dialogi ja yhteistyö sekä naisten vahva poliittinen osallistuminen. Myös vertaisoppiminen muilta demokratioilta on tärkeää: useat demokratiat kohtaavat samoja haasteita ja voivat jakaa hyviä käytäntöjä. Esimerkiksi Demo Finlandin hankkeessa Keniassa on saatu aikaan erinomaisia tuloksia vammaisten ihmisten inklusiivisuudesta puolueissa.

Demokratian tukeminen on tukea rauhalle ja kestävän kehityksen tavoitteiden saavuttamiselle. Suomen turvallisuutta ja kansainvälistä yhteistyötä edistävät vahva sääntöpohjainen kansainvälinen järjestelmä sekä rauhanomaiset demokraattiset valtiot. Demokraattisten valtioiden riski aloittaa sota on pienempi kuin autoritaaristen valtioiden. Demokratia osaltaan tukee myös muiden Agenda 2030 kestävän kehityksen tavoitteiden toteutumista, kuten esimerkiksi rauhanomaisten yhteiskuntien (SDG 16), tasa-arvon (SDG 5), ja koulutuksen (SDG 4) tavoitteita, sillä aidosti demokraattinen valtio vastaa kansalaisten tarpeisiin.

Klaukka Gary

Puolueiden kansainvälinen demokratia yhteistyö Demo ry